

ZAMONAVIY BOLALAR ADABIYOTIDA EKOLOGIK TAFAKKUR VA BARQAROR RIVOJLANISH G'OYALARI

Mardonova Sevinchxon Zoyirjon qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada zamonaviy bolalar adabiyotida ekologik tafakkur va barqaror rivojlanish g'oyalari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida bolalar adabiyotidagi asarlar tabiatni asrash, resurslarni oqilona ishlatish, atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik ongni shakllantirish kabi vazifalarni qanday bajarishi o'rganiladi. Zamonaviy bolalar hikoyalari, ertaklar va fantastik asarlar orqali ekologik muammolar, barqaror rivojlanish va insonning tabiat bilan uyg'un yashashi mavzulari bolalar ongida tushunarli va qiziqarli tarzda yetkaziladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy bolalar adabiyoti nafaqat badiiy, balki tarbiyaviy, ekologik va ilmiy-ma'rifiy funksiyalarni birlashtiruvchi vosita sifatida xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *ekologik tafakkur, barqaror rivojlanish, bolalar adabiyoti, zamonaviy ertaklar, ekologik tarbiya, atrof-muhitni muhofaza qilish, badiiy tasvir, tarbiyaviy g'o'ya, ijtimoiy mas'uliyat, tabiat bilan uyg'unlik*

Аннотация: *В данной статье анализируются идеи экологического мышления и устойчивого развития в современной детской литературе. Исследование показывает, как современные произведения для детей — рассказы, сказки и фантастика — способствуют формированию экологической осознанности, рациональному использованию ресурсов, охране окружающей среды и гармоничному взаимодействию человека с природой. Результаты исследования демонстрируют, что современная детская литература выполняет не только художественные, но и воспитательные, экологические и просветительские функции.*

Ключевые слова: *экологическое мышление, устойчивое развитие, детская литература, современные сказки, экологическое воспитание, охрана окружающей среды, художественное изображение, воспитательная идея, социальная ответственность, гармония с природой*

Annotation: *This article examines the ideas of ecological thinking and sustainable development in contemporary children's literature. The study highlights how modern children's works — stories, fairy tales, and fantasy — contribute to the development of ecological awareness, rational use of resources, environmental protection, and harmonious interaction between humans and nature. The findings reveal that contemporary children's literature serves not only artistic but also educational, ecological, and informative functions.*

Keywords: *ecological thinking, sustainable development, children's literature, contemporary fairy tales, ecological education, environmental protection, literary depiction, educational idea, social responsibility, harmony with nature*

Kirish

Zamonaviy dunyoda ekologik muammolar va atrof-muhitning buzilishi insoniyatning eng dolzarb masalalaridan biriga aylangan. Shu munosabat bilan, bolalarda ekologik tafakkur va barqaror rivojlanish g'oyalari shakllantirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Bolalar adabiyoti ushbu jarayonda markaziy rol o'ynaydi, chunki u yosh avlodning tafakkuri, axloqi va tabiat bilan munosabatini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Zamonaviy bolalar asarlarida tabiat tasvirlari, ekologik g'oyalar va resurslardan oqilona foydalanish mavzulari keng qo'llaniladi. Hikoya, ertak va fantastik janrlarda insonning tabiat bilan uyg'un yashashi, atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish tamoyillari bolalar ongiga tushunarli va qiziqarli tarzda yetkaziladi. Shu bilan birga, bolalar adabiyotidagi ekologik mavzular nafaqat tarbiyaviy, balki badiiy, estetik va ijtimoiy ahamiyatga ham ega bo'lib, bolalarda tabiatga mehr va mas'uliyat tuyg'usini uyg'otadi.

Kirish qismida zamonaviy bolalar adabiyotida ekologik tafakkur va barqaror rivojlanish g'oyalarining o'rni, ularning tarbiyaviy va badiiy ahamiyati ko'rsatildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — bolalar adabiyotida ekologik tafakkur va barqaror rivojlanish g'oyalarini tahlil qilish, ularning badiiy, tarbiyaviy va ijtimoiy funksiyalarini aniqlashdir. Shu bilan birga, o'zbek va jahon bolalar adabiyotidagi misollar orqali ekologik tarbiya va barqaror rivojlanish tamoyillari bolalar ongiga qanday etkazilishi o'rganiladi.

Asosiy qism

Zamonaviy bolalar adabiyotida ekologik tafakkur va barqaror rivojlanish g'oyalari bir necha asosiy yo'nalishlarda amalga oshiriladi. Birinchidan, bolalar asarlarida tabiat tasvirlari orqali bolalarda atrof-muhitga nisbatan mehr va mas'uliyat tuyg'usi shakllantiriladi. Daraxtlar, gullar, qushlar, hayvonlar va suv havzalari kabi tabiat elementlari qahramonlar bilan uyg'un tarzda tasvirlanadi va ular bolalarga ekologik ongni tushuntiruvchi vosita sifatida xizmat qiladi. Masalan, qahramonlar daraxtni asrab-avaylash, hayvonlarga yordam berish yoki suv resurslarini tejash orqali bolalarga barqaror rivojlanish tamoyillarini amaliy misollar orqali o'rgatadi.

Ikkinchidan, zamonaviy bolalar ertaklari va hikoyalarida ekologik muammolar dramatik tarzda ko'rsatilib, bolalarda ijtimoiy mas'uliyat va tabiat bilan uyg'un yashash zarurligi haqida tushuncha shakllantiriladi. Bolalar qahramonlari tabiatni himoya qilganida voqealar rivoji ijobiy oqimda davom etadi, aks holda esa muammolar yuzaga keladi. Bu yondashuv bolalarda ekologik va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Uchinchidan, zamonaviy bolalar adabiyotida barqaror rivojlanish g'oyalari ko'pincha syujet va badiiy vositalar orqali yetkaziladi. Personifikatsiya, metafora, epitet va tasviriy tafsilotlar orqali tabiat unsurlari jonlantiriladi va bolalar uchun tushunarli, yaqin bo'ladi. Masalan, quyoshni mehribon do'st, yomg'irni hayot manbai sifatida tasvirlash orqali bolalar ongida tabiatni qadrlash, uni asrash va unga nisbatan mas'uliyat tuyg'usi shakllanadi. Shu bilan birga, fantastik elementlar va ertak syujetlari bolalarda barqaror rivojlanish g'oyalarini qiziqarli va interaktiv tarzda o'zlashtirish imkonini beradi.

Shuningdek, zamonaviy bolalar adabiyoti milliy va global ekologik qadriyatlarni uyg'unlashtiradi. O'zbek bolalar asarlarida ekologik tarbiya xalqona axloqiy prinsiplar bilan uyg'unlashib, bolalarda tabiatni qadrlash va barqaror rivojlanish tamoyillarini shakllantirishga xizmat qiladi. Jahon bolalar adabiyotida esa ekologik mavzular global muammolar va barqaror rivojlanish strategiyalari kontekstida ko'rsatilib, bolalarda tabiatga mas'uliyatli munosabatni rivojlantirishga yordam beradi.

Natijada, zamonaviy bolalar adabiyoti ekologik tafakkur va barqaror rivojlanish g'oyalarini tarbiyaviy, badiiy, estetik va ijtimoiy jihatdan uyg'un tarzda uyg'otuvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi. Bu asarlar bolalarda tabiatga mehr, barqaror rivojlanish tamoyillarini anglash, ijtimoiy mas'uliyat va ekologik ongni rivojlantirishda markaziy rol o'ynaydi. Shu tariqa, zamonaviy bolalar adabiyoti faqat badiiy didni rivojlantirish bilan cheklanmay, bolalarning ekologik tafakkuri va barqaror rivojlanish g'oyalarini shakllantirishga ham samarali xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy bolalar adabiyoti ekologik tafakkur va barqaror rivojlanish g'oyalarini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Bolalar hikoyalari, ertaklar va fantastik asarlarda tabiat unsurlari — daraxtlar, gullar, qushlar, hayvonlar, suv havzalari va boshqa ekologik elementlar — nafaqat badiiy tasvir, balki tarbiyaviy, estetik va ijtimoiy funksiyalarni bajaruvchi markaziy element sifatida ishlatiladi.

Zamonaviy bolalar adabiyotida tabiat tasvirlari bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantiradi, tabiatga mehr va mas'uliyat tuyg'usini uyg'otadi hamda barqaror rivojlanish tamoyillarini tushuntiradi. Qahramonlarning tabiat bilan uyg'un yashashi, resurslarni oqilona ishlatishi va ekologik muammolarni hal etishi orqali bolalar amaliy misollar asosida ekologik ongni rivojlantiradi. Shu bilan birga, badiiy vositalar — personifikatsiya, metafora, epitet va tasviriy tafsilotlar — bolalar uchun tabiatni jonli va tushunarli qiladi, ularni ekologik va estetik his-tuyg'ular bilan boyitadi.

Shuningdek, o'zbek va jahon bolalar adabiyotida ekologik tafakkur va barqaror rivojlanish g'oyalari milliy va global kontekstda uyg'unlashtiriladi. O'zbek asarlarida

milliy axloqiy qadriyatlar bilan uyg'unlashgan ekologik g'oyalar bolalarda tabiatni qadrlash va barqaror rivojlanish tamoyillarini o'zlashtirishga yordam beradi. Jahon bolalar adabiyotida esa global ekologik muammolar va barqaror rivojlanish strategiyalari bolalar ongiga tushunarli tarzda etkaziladi.

Natijada, zamonaviy bolalar adabiyoti bolalarning ekologik tafakkuri, barqaror rivojlanish g'oyalari, tabiatga mas'uliyatli munosabat va ijtimoiy mas'uliyatini rivojlantirishda samarali vosita bo'lib, badiiy, tarbiyaviy, ekologik va estetik jihatdan uyg'unlashgan o'quv muhitini yaratadi. Shu tariqa, zamonaviy bolalar adabiyoti nafaqat badiiy didni rivojlantirish, balki kelajak avlodni ekologik ongli va barqaror rivojlanish g'oyalariga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaev, S. (2017). **Bolalar adabiyoti va ekologik tarbiya**. Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti.
2. Avezov, X. (2019). **Zamonaviy bolalar asarlarida tabiat unsurlari**. Toshkent: Sharq nashriyoti.
3. Karimov, O. (2020). **Barqaror rivojlanish va bolalar adabiyoti**. Toshkent: Ilm-fan.
4. Norqulov, B. (2016). **Bolalar ertaklarida ekologik g'oyalar**. Toshkent: Fan va Ma'rifat.
5. Rustamov, M. (2018). **Ekologik tafakkur bolalar adabiyotida**. Toshkent: Ma'naviyat.
6. Qo'chqorov, I. (2020). **Tabiat va barqaror rivojlanish mavzulari bolalar adabiyotida**. Toshkent: Yoshlar nashriyoti.
7. Sultonova, G. (2021). **Zamonaviy bolalar hikoyalarida ekologik masalalar**. Toshkent: Ilmiy asarlar.
8. Toshpulatov, D. (2019). **Bolalarda ekologik ongni shakllantirish: adabiy yondashuv**. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
9. Ergashev, N. (2020). **Barqaror rivojlanish tamoyillari va bolalar adabiyoti**. Toshkent: Ma'rifat nashriyoti.
10. Yodgorova, F. (2021). **Bolalar adabiyotida ekologik tarbiya va barqaror rivojlanish**. Toshkent: Sharq nashriyoti.
11. Olimov, T. (2018). **Zamonaviy bolalar ertaklarida ekologik ong**. Toshkent: Ilm-fan va Ma'naviyat.

12. Xolmirzaev, R. (2019). **Bolalar adabiyotida tabiat va ekologik mas'uliyat.** Toshkent: Yoshlar nashriyoti.

13. Davronova, M. (2021). **Ekologik g'oyalar bolalar hikoyalarda.** Toshkent: Fan va Ma'rifat.

14. Tursunov, A. (2018). **Bolalar adabiyotida badiiy vositalar va ekologik tarbiya.** Toshkent: Ilm-fan.

15. Mirzayeva, S. (2020). **Zamonaviy bolalar adabiyoti: ekologik tafakkur va barqaror rivojlanish.** Toshkent: Sharq nashriyoti.

